

Słownik ortograficzny – zawiera hasła (wyrazy) używane w języku polskim Słownik podaje też formy odmiany wyrazów i zalecane miejsca dzielenia słów na granicy wierszy. Uzupełnieniem słownika są zasady pisowni i interpunkcji oraz aneks z najnowszymi zmianami w ortografii. Na stronie www.so.pwn.pl znajduje się strona internetowa wersja słownika ortograficznego.

Słownik języka polskiego Jego podstawowym zadaniem jest dostarczenie wiedzy o znaczeniu ujętych w nim słów poprzez ich opisowe wyjaśnienie.

Słownik poprawnej polszczyzny – słownik, który pomaga rozstrzygnąć różne wątpliwości językowe. Zawiera informacje o poprawnym użyciu danego słowa, jego odmianie, związkach z innymi wyrazami. Podaje też najczęściej spotykane błędy.

Słownik wyrazów obcych – zawiera informację, z którego języka dany wyraz pochodzi i co on znaczy. Zawiera jednak słowa powszechnie używane (np. despota, recital, skansen). Nie można mylić tego słownika ze słownikiem języka angielskiego, niemieckiego itp.

Słownik frazeologiczny – zawiera uporządkowane hasła związków frazeologicznych (połączenia wyrazów, których znaczeń nie można brać dosłownie - brać nogi za pas).

Słowniczek pojęć

- **Adaptacja** to przystosowanie utworu literackiego do przedstawienia go na scenie teatralnej lub filmie
- **Akcja** – to przedstawiony w utworze literackim lub filmowym ciąg zdarzeń stanowiących spójną całość. Akcję tworzą działania bohaterów, które zmierzają do określonego celu. Akcja składa się z: zawiązania (rozpoczęcia), rozwinięcia, rozwiązania (zakończenia).
- **Akapit** – to część utworu zbudowana z kilku lub kilkunastu zdań wyrażających jedną myśl, spójny opis. Akapit wyodrębnia się poprzez wcięcia w tekście.
- **Antonimy (wyrazy przeciwstawne)** - to pary słów o przeciwnym znaczeniu, na przykład: cicho – głośno, gruby – chudy.
- **Antonimy (wyrazy przeciwstawne)** - to pary słów o przeciwnym znaczeniu, na przykład: cicho – głośno, gruby – chudy.
- **Argument** - patrz dyskusja
- **Barwy ciepłe** - to kolory, które kojarzą się z ciepłem, np. słońcem, z ogniskiem. (żółty, pomarańczowy, czerwony).
- **Barwy zimne** - przywołują skojarzenia związane z zimnem, wodą czy lodem (zielony, fiolet, niebieski).
- **Chronologia** – wydarzenia przedstawiane są najczęściej w kolejności od najdawniejszego do najbliższego czasem współczesnym. Taki sposób uporządkowania zdarzeń nazywamy chronologiczny.
- **Dedykacja** - to zapis poprzedzający tekst utworu. Informuje o tym, komu autor poświęca swoje dzieło.
- **Dyskusja** – rodzaj rozmowy, podczas której dochodzi do wymiany poglądów. Rozmówcę możemy przekonywać do swojego stanowiska podanego w formie **tezy** lub **hipotezy** za pomocą trafnie dobranych **argumentów i przykładów**.

- Teza – to opinia, której jesteśmy pewni; pogląd, którego słuszność zamierzamy udowodnić. Wprowadzamy ją za pomocą sformułowań typu: Uważam, że ..., *Według mnie ... Sądzę, że ... ,Moim zdaniem*
- Argument – to twierdzenie przytaczane dla uzasadnienia lub obalenia jakiejś tezy, rozstrzygnięcia hipotezy bądź przekonania kogoś do swoich racji. Argumenty są merytoryczne – odnoszące się do faktów, emocjonalne – odnoszące się do odczuć (Jeśli mnie lubisz, to).
- Hipoteza – to opinia, której nie jesteśmy pewni – przypuszczenie budzące wątpliwość i wymagające sprawdzenia. Wprowadzamy je za pomocą sformułowań typu: Wydaje mi się; Zastanawiam się, czy...; Mam wątpliwości, czy ...
- **Eufemizmy** – to wyraz lub zwroty zastępcze, które są używane po to, aby złagodzić komunikat, uczynić wypowiedź delikatniejszą, łatwiejsza do przyjęcia przez odbiorcę (rozumiać się z prawdą – kłamie, niezbyt grzeczny – niegrzeczny, cztery litery ...zastępuje wulgaryzm)
- **Frazeologizm** – (związek frazeologiczny) – to stałe, utarte połączenie wyrazów, które oznaczają co innego, niż to wynika ze znaczenia dosłownego poszczególnych wyrazów wchodzących w jego skład (patrzeć przez palce, wziąć się w garść, wieczne pióro, zapuszczać korzenie, poczuć wiatr w żaglach),
- **Hipoteza** – patrz dyskusja
- **Ironia** – zamierzona sprzeczność między dosłownym a właściwym znaczeniem wypowiedzi . Zabieg ten podważa sens znaczenia dosłownego i podkreśla dystans nadawcy wobec treści komunikatu. (*Pięknie się zachowałeś w szkole.* – Nasze zachowanie to rozbita szyba, bójka z kolego i 82 oceny ndst.)
- **Język potoczny** – to język, którego używamy na co dzień w rozmowach z rówieśnikami.
- **Język literacki** – to język, z którym spotykamy się w utworach literackich. Jest przesycony środkami stylistycznymi.
- **Karykatura** – sposób przedstawiania polegający na świadomym wyolbrzymianiu i ośmieszaniu pewnych cech po to, by zwrócić uwagę czytelnika widza np. na wady krytykowanej postaci
- **Kontrast** – zestawienie dwóch zjawisk, cech, wydarzeń krańcowo odmiennych (pogoda deszczowa i słoneczna, agresywny – spokojny, wojna – pokój).
- **Morał** – pouczenie wynikające z jakiejś opowieści, które pokazuje, jak należy się zachować wobec innych, i przestrzega, czego nie należy robić.
- **Motto** – to cytat z innego dzieła lub powiedzenie umieszczane przed utworem. Wyraża ono ogólne znaczenie, przesłanie danego tekstu.
- **Puenta** – to zakończenie utworu wyrażające w skrócie jego sens.
- **Punkt kulminacyjny** to w utworze mement najwyższego napięcia, w którym rozstrzygają się losy bohaterów (patrz nowela).
- **Mowa niezależna** – to dosłowne przytaczanie czyjejś wypowiedzi
Nauczyciel powiedział : „**Jacek, twoje słowa są bardzo mądre.**”
zdanie wprowadzające **dwukropkiem** **zdanie wprowadzone ujęte w cudzysłów**
- **Mowa zależna** – to przytoczenie czyichś słów w formie zdania podrzędnego, rozpoczynającego się najczęściej od spójników: *że, żeby, aby, czy*

Nauczyciel powiedział, że Jacka słowa są bardzo mądre.

- **Neologizmy** – to wyraz nowo utworzony zgodnie z normami w danym języku. Neologizmy powstają w związku z koniecznością nazwania nowych sytuacji, przedmiotów, pojęć (np. czat, empetrójka, marketing)
 - Zapożyczenia – nowe wyrazy, które zostały przejęte z języków obcych, np. news, spot, SMS, DVD
 - Neologizmy słowotwórcze – nowe wyrazy, które powstały przez dodanie formantu do wyrazu już istniejącego, np.: programista, dresiarz,
 - Neologizmy znaczeniowe – wyrazy, które istniały już wcześniej, ale otrzymały nowe znaczenie, np.: korek (od butelki, zator na ulicy), wirus (roznoszący choroby, siejący spustoszenie w komputerze), komórka (telefon),
 - Neologizmy frazeologiczne – nowe, niedawno powstałe związki frazeologiczne, np.: aparat cyfrowy, kino domowe,
 - Neologizmy artystyczne – nowe wyrazy użyte przez pisarza w konkretnym utworze literackim (w mgłach deleczeje sierp księżycyca)
- **Synonim** (wyraz bliskoznaczny) – wyraz bliski znaczeniu innemu wyrazowi: fruwać – latać, wesoły – radosny,
uwaga! Nie myl z wyrazem pokrewnym.
- **Teza** – patrz dyskusja
- **Wyraz pokrewny** – są to wyrazy, które należą do tej samej rodziny, czyli pochodzą od tego samego słowa, ale mogą mieć zupełnie różne znaczenie (piłka – piłkarz, kosz – koszykarz, dom – domownik).
- **Wyrazy wieloznaczne** (homonimy) - słowa, które mają wiele znaczeń (mysz – zwierzę, urządzenie elektroniczne połączone z komputerem, klasa – pomieszczenie, zespół uczniów)

RODZAJE LITERACKIE

Liryka

Epika

Dramat

GATUNKI LITERACKIE

hymn

powieść

dramat właściwy

fraszka

opowiadanie

komedia

bajka

pamiętnik

tragedia

ballada

mit

opera

legenda

baśń

Lirka - utwory pisane wierszem.

Epika – utwory pisane prozą.

Dramat - utwory przeznaczone do przedstawiania na scenie teatralnej.

Gatunki literackie

Anegdota – nazywa się krótkie opowiadanie o zabawnym lub niezwykłym zdarzeniu, zakończone zaskakującą, dowcipną puentą.

Bajka – zwięzła wierszowana lub pisana prozą powiastka, w której bohaterami są na ogół zwierzęta, niekiedy ludzie lub przedmioty. Bohaterowie bajki uosabiają wady i zalety ludzi. Celem bajki jest pouczenie czytelnika o właściwym postępowaniu. Większość bajek kończy się morałem, zawierającym wskazówkę dobrego postępowania lub przestrożę przed zachowaniem, które autor uważa za naganne.

Ballada – wierszowana opowieść o niezwykłych wydarzeniach i bohaterach oparta na motywach z baśni, legend, i wierzeń ludowych. W balladzie przeważa nastrój niesamowitości i grozy. Osobą opowiadającą jest narrator. W toku narracji wplecione są dialogi.

Baśń – opowieść o nieprawdopodobnych postaciach i zdarzeniach, które rozgrywają się w nieokreślonym miejscu i czasie. W baśni występują nieprawdopodobne postacie (czarownice, smoki), magiczne przedmioty (buty siedmiomilowe) i zdarzenia (czary, sen stuletni). Utrzymana w atmosferze niesamowitości, magiczności. Główni bohaterowie są zestawieni w pary o przeciwnych charakterach (mądry – głupi, dobry – zły). Przyroda często przybiera cechy ludzkie. Baśń ma dobre zakończenie – dobro zwycięża, a zło zostaje ukarane. Ma dłuższą formę niż bajka, a stopień fantastyczności jest zwielokrotniony nagromadzeniem nieprawdopodobnymi motywami i elementami. Czasem różnice między bajką a baśnią są nieostre.

Dramat – to utwór literacki przeznaczony do wystawienia na scenie. Cechuje go bezpośrednie przedstawienie działań i wypowiedzi postaci, bez udziału narratora. Jest podzielony na akty i sceny. Tekst główny dramatu stanowią dialogi i monologi przeznaczone do wygłaszania ze sceny, a tekst poboczny wskazówki i wyjaśnienia autora, pomocne przy przygotowaniu inscenizacji.

Dziennik – tworzą go zapiski sporządzane na bieżąco, oznaczone datą. Najczęściej dziennik dotyczy codziennych zdarzeń.

Fraszka – krótki rymowany utwór, oparty na zabawnym pomysśle, zakończony sentencją lub zaskakującą puentą. Niekiedy zawiera pouczenie lub morał. Często ma żartobliwy charakter. Podmiot mówiący we fraszce jest z reguły życzliwym obserwatorem świata, niekiedy uczestniczy w sytuacji lirycznej. Nazwa pochodzi od włoskiego słowa frasca – gałązka – w przenośni drobiazg, błahostka.

Hymn - utwór muzyczny na cześć ojczyzny, bóstwa, szczególnej osoby lub wydarzenia. Cechuje go podniosły, uroczysty nastrój.

Komedia – jeden z gatunków dramatu. Odznacza się lekką, pogodną tematyką i żywą akcją z pomyslnym zakończeniem. Operuje dowcipem językowym, sytuacyjnym i charakterologicznym. Zastosowanie środków mają na celu wywołanie reakcji widzów w postaci śmiechu.

Komiks – historia obrazkowa ograniczona zwykle do wypowiedzi bohaterów, które są umieszczone zwykle w dymkach.

Legenda – utrwalona w tradycji, fantastyczna opowieść o postaciach wydarzeniach i miejscach historycznych lub o życiu świętych. Obok prawdy historycznej zawiera elementy niezwykle i cudowne

Mit – to pradawna opowieść nieznanego pochodzenia oparta na starożytnych wierzeniach. Mit próbuje wyjaśnić pochodzenie, naturę i przeznaczenie świata, bogów i człowieka. Mity przekazywano początkowo w formie ustnej, z czasem zostały zapisane w wielu wersjach.

Nowela – to krótki, zwięzły, jednowątkowy utwór pisany prozą, z wyraźnie naznaczonym punktem kulminacyjnym i zakończonym puentą, w noweli istotną rolę odgrywa na przykład wybrana postać lub dany przedmiot.

Opowiadanie – krótki utwór pisany prozą, przeważnie skupiony na jednym lub kilku wydarzeniach. Zawiera opisy i komentarze narratora, a jego osoba i okoliczności, jakich się znajduje, są celowo podkreślone.

Pamiętnik – osobista relacja autora o wydarzeniach z przeszłości, w których uczestniczył. Narracja w pamiętniku prowadzona jest w 1. osobie liczby pojedynczej.

Pieśń – utwór liryczny o regularnej budowie i zróżnicowanej tematyce. Wyróżnia się powtórzeniami układów wersyfikacyjnych, refrenem i rymami, które nadają jej melodyjność. Początkowo była przeznaczona do śpiewania, później ukształtowała się jej odmiana czysta literacka

Powieść fantasy (czytaj: fantazy) przedstawia wydarzenia rozgrywające się w świecie fantastycznym. W którym rządzi magia, występują baśniowe postacie elfy, karły, driady), Bohaterowie fantasy walczą ze złem, stając na straży dobra.

Powieść obyczajowa – opisuje codzienne życie, sprawy i obyczaje. Jej bohaterami są zwyczajni ludzie, którzy zmagają się z różnymi problemami. Akcja często rozgrywa się w ich najbliższym otoczeniu. Wydarzenia ukazane w powieści obyczajowej są realistyczne.

Powieść – dłuższy, utwór o różnorodnej tematyce i swobodnej kompozycji, pisany prozą, przedstawiający wielowątkową fabułę, obejmująca dzieje wielu bohaterów.

Sonet – utwór poetycki o regularnej budowie i kunsztownym układzie rymów,. Składa się z czterech strof; dwie pierwsze są czterowersowe i zwykle pełnią funkcję opisową, a dwie ostatnie są trzywersowe i mają charakter refleksyjny.

Tekst literacki – wiersz, opowiadanie lub powieść, których funkcją (zadaniem) jest przede wszystkim pobudzenie do refleksji i dostarczenia różnorodnych wrażeń (uśmiechu, radości, wzruszenia itp.).

Tekst informacyjny – przekazuje wiedzę na określony temat. Jest zwięzły, rzeczowy i podaje fakty, informacje zgodne z prawdą. Zwykle nie zawiera komentarzy ani opinii autora. Nie oddziałuje na wyobraźnię i uczucia, jak się dzieje w tekstach literackich.

Tekst reklamowy – ma na celu nakłonienie kogoś do kupna danego produktu, skorzystania z usług. Zwykle przyciąga uwagę odbiorcy zaskakującym słownictwem, a nawet celowymi błędami stylistycznymi, językowymi, czy ortograficznymi.

Tekst publicystyczny – pojawia się w prasie, radiu, telewizji i Internecie. Dotyczy aktualnych wydarzeń. Może poruszać różnorodne tematy – społeczne, polityczne, gospodarcze, sportowe, kulturalne, naukowe. Przekazuje informacje i kształtuje opinie odbiorców – zawiera komentarz,

dzięki któremu możemy się dowiedzieć, jaki jest stosunek autora do omawianego tematu. Do wypowiedzi publicystycznych zalicza się między innymi artykuł i wywiad.

Tragedia – gatunek dramatyczny, w którym rozwój akcji prowadzi do klęski bohatera.

EPIKA (proza)

Utworky epickie, prozatorskie – inaczej niż w wierszach, słowa nie są ułożone rytmicznie, nie tworzą rymów, a sam utwór nie jest podzielony na wersy czy zwrotki.

Akcja (fabuła) – układ zdarzeń, sytuacji działań bohaterów, które rozwijają się w czasie i zmierzają do określonego celu. Fabuła może być **jednowątkowa** (w noweli) lub **wielowątkowa** (opowiadanie, powieść).

Bohater – postać, która występuje w utworze literackim i bierze udział w opisywanych wydarzeniach.

- Główni (pierwszoplanowi) to postacie, których działania i przeżycia są w utworze najważniejsze – mają decydujący wpływ na rozwój akcji.
- Drugoplanowi to postacie, które są związane z bohaterami pierwszoplanowymi, ale ich wpływ na przebieg wydarzeń jest mniej znaczący.

Dialog – rozmowa dwóch osób.

Fikcja literacka – to właściwość świata przedstawionego w utworze. Polega ona na tym, że świat ukazany w dziele zawsze jest całkowicie wymyślony, niezależnie od tego, czy jest on realistyczny, fantastyczny.

Monolog - wypowiedź jednej postaci kierowana do siebie samej albo bezpośrednio do czytelnika lub widza.

Narrator – wymyślona przez autora fikcyjna osoba, która opowiada o postaciach i wydarzeniach. Występuje w opowiadaniach i baśniach. Narrator może:

- pozostawać na zewnątrz świata, o którym opowiada, Przygląda się bohaterom, jakby stojąc z boku. Nie wiadomo, kim jest, jak wygląda – nie ujawnia się.
- być uczestnikiem wydarzeń. Narrator opowiada o wydarzeniach, w których uczestniczy. Jest jednocześnie bohaterem. Tekst zawiera informacje na jego temat.
- Narrator może opowiadać:
 - w 3. osobie (narracja trzecioosobowa) – „Wrócił z wakacji szczęśliwy i
 - w 1. osobie (narracja pierwszoosobowa inaczej: pamiętnikarska) – „Wróciłem z wakacji szczęśliwy i „

Świat przedstawiony – fikcyjna rzeczywistość (realistyczna lub fantastyczna) stworzona w określonym dziele literackim. składają się na nią; czas, przestrzeń, wydarzenia, bohaterowie – ich myśli, uczucia i wypowiedzi,

Wątek - ciąg zdarzeń skupionych wokół jednej postaci lub grupy osób, dotyczących ich wzajemnych relacji. Jest to część składowa fabuły utworu literackiego, filmowego itp. (przy czym sama fabuła może być jedno- lub wielowątkowa). W utworze może występować wątek główny (wątek kryminalny) i poboczne (wątek miłosny), ale może też być układ kilku równoległych wątków głównych. Pojedynczy wątek może dotyczyć np. miłości, zdrady, rywalizacji itp.

Wydarzenia i postacie

- **realistyczne** – inaczej prawdopodobne, czyli takie, które mogłyby istnieć lub zdarzyć się w rzeczywistości (Kopciuszek, macocha, Piękna).
- **fantastyczne** – inaczej nieprawdopodobne, czyli takie, które nie istnieją lub byłyby niemożliwe w rzeczywistości (mówiąca rybka, wróżka, szczur zamieniony w woźnicę).

LIRYKA (wiersz)

Wiersz

stroficzny – zbudowany z wyraźnie zaznaczonych strof, np. niektóre, fraszki

- stychiczny (ciągły) – zbudowany z ciągu wersów, bez podziału na strofy,
- biały – bez rymów
- sylabiczny
 - jednakowa liczba sylab w każdym wersie
 - stały akcent (na drugiej sylabie od końca) przed średniówką i w wyrazach kończących wers
 - średniówka w wersach dłuższych niż ósmiozłóskowe
 - regularne rymy żeńskie
- sylabotoniczny
 - bardziej zrytmizowany niż wiersz sylabiczny
 - jednakowa liczba sylab w wersie
 - jednakowa liczba sylab akcentowanych w wersie i ich stałe miejsca
- wolny – wiersz o swobodnym rytmie oraz różnej długości i dowolnym układzie wersów.

Adresat wiersza - - to osoba, do której skierowany jest utwór. Może nim być przedmiot lub pojęcie. Osoba mówiąca (podmiot mówiący) przekazuje adresatowi swoje przeżycia, doznania, przemyślenia.

Nastrój utworu – uczucia i wrażenia, jakie utwór wywołuje w czytelniku. Nastrój wynika między innymi ze sposobu przekazywania myśli przez podmiot liryczny.

Podmiot mówiący – (inaczej: podmiot mówiący, podmiot liryczny) to osoba, która mówi w wierszu o swoich uczuciach, wewnętrznych przeżyciach i przemyśleniach. Podmiot mówiący nie jest tym samym co autor wiersza, choć niekiedy wyraża jego uczucia .

Refren – to powtórzenie strofy, wersu lub jego części w określonym miejscu. Występuje w utworach o wyrażanym rytmie w piosenkach lub wierszach mających charakter pieśni.

Rytm – regularne powtarzanie się w wierszu różnych elementów w wierszu:

- jednakowej liczby wersów w strofach,
- jednakowej liczby sylab w wersie,
- powtarzających się układów rymów,

Rym – jednakowe lub podobne brzmienie zakończeń wyrazów najczęściej na końcu wersów,

Pogodnie, cicho i uroczyście

Spływają zwolna na ziemię liście

Rymy niedokładne polegają na powtórzeniu podobnie brzmiących głosek w zakończeniach wyrazów (plama - trawa)

Rymy dokładne występują, gdy w zakończeniach wyrazów znajdują się te same głoski. (młodzi – głodzi)

ze względu na układ rymujących się wyrazów wyróżniamy następujące rodzaje rymów:

<i>Parzyste</i>	<i>Przeplatane</i>	<i>okalające</i>
<i>a</i>	<i>A</i>	<i>a</i>
<i>a</i>	<i>b</i>	<i>b</i>
<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>
<i>b</i>	<i>b</i>	<i>a</i>

ze względu na rodzaj akcentu w rymujących się wyrazach rymy dzielimy na:

- rymy żeńskie (najczęstsze): posługujące się akcentem paroksytonicznym (czyli na przedostatnią sylabę), np. moda - uroda, występują w wierszu sylabicznym,
- rymy męskie: posługujące się akcentem oksytonicznym (na ostatnią sylabę), np. sąd - błąd, dłoń - skroń, występują w wierszu sylabotonicznym, *najczęściej tworzą je wyrazy jednosylabowe*
- ✓ rymy gramatyczne - utworzone z wyrazów, których współbrzmienie wynika z identyczności końcówek gramatycznych (np. dwa czasowniki: myślimy - robimy, chodzi - rodzi, lub dwa rzeczowniki: półmiskami - gromadami, gromady - osady),
- ✓ rymy niegramatyczne - utworzone z wyrazów należących do różnych kategorii gramatycznych lub różniących się formą gramatyczną (np. liczbą, osobą, przypadkiem, czasem itp.), np. kwili - chwili, ginę - przyczynę,

Wers – jedna linijka wiersza.

Zwrotka (strofa) – układ wersów, zwrotka powtarza się w wierszu co najmniej dwa razy.

Środki artystycznego wyrazu:

- **alegoria** – to element dzieła sztuki, na przykład postać, która poza znaczeniem dosłownym ma również sens dosłowny. Najczęściej alegoria jest obrazowym przedstawieniem pojęć. Przykładowo alegorią sprawiedliwości jest kobieta z przepaską na oczach, z mieczem i wagą. W bajkach alegoriami ludzkich cech są zwierzęta, na przykład sowa jest alegorią mądrości, a mrówka – pracowitości. W przeciwieństwie do symbolu – sens alegorii jest jednoznaczny, a jej odczytanie jest związane z tradycją.
W przeciwieństwie do symbolu – sens alegorii jest jednoznaczny, a jej odczytanie jest związane z tradycją.
- **anafora** – to celowe powtórzenie tego samego słowa na początku zdania, wersu lub strofy w utworze. Służy ukazaniu znaczenia powtarzanych słów, uwydatniania rytmiczności wypowiedzi lub wprowadza wyliczenia,
- **apostrofa** – bezpośredni, utrzymany w podniosłym tonie zwrot do bóstwa, osoby lub zjawiska, często stosowany w poezji i retoryce (patrz inwokacja),
- **archaizm** – element języka (wyraz, bądź związek frazeologiczny, konstrukcja zdaniowa), który wyszedł już z użycia i może być niezrozumiały dla współczesnego odbiorcy (zwać się – nazywać się)
- **epitet** – wyraz (najczęściej przymiotnik) określający cechy osób, przedmiotów i zjawisk (*małym stolikiem, niebieskie liście*),
- **inwokacja** – rozbudowany uroczysty zwrot do bóstwa lub innego duchowego patrona z prośbą o inspirację i pomoc w tworzeniu dzieła, umieszczany na początku utworu.
- **metafora** (przenośna) – znaczenie jednego słowa zostaje „przeniesione na drugie słowo. Wyrażenie lub zwrot, w którym połączone wyrazy występują w nowym znaczeniu. Dosłowne

odczytanie mówi o sytuacji, która nie może się wydarzyć (np. „Uroda życia” – uroda jest określeniem wyglądu zewnętrznego, a tutaj słowo zostało użyte, jako dookreślenie uroku życia lub „Ulepię pierogowe nutki”),

- **neologizm** – nowy wyraz, który dotychczas nie istniał w języku. Powstał, aby nazwać nowy przedmiot, zjawisko lub inny element rzeczywistości. („*Pitpilitać i pimpilić*”)
- **ożywienie (animizacja)** – środek stylistyczny, polegający nadaniu cech istot żyjących (zwierząt) przedmiotom, zjawiskom i pojęciom (miasto śpi, ryk fal). Odmianą ożywienia jest uosobienie,
- **paradoks** – zaskakujące sformułowanie, zwykle sprzeczne z powszechnym mniemaniem; często przynosi ono nieoczekiwana puentę (Pierwszym warunkiem nieśmiertelności jest śmierć), patrz też: anafora.
- **peryfrazja – (omówienie)** – środek stylistyczny polegający zastąpieniu danej nazwy jej rozbudowanym opisowym odpowiednikiem, np.: *najsłodsze serca sny (zamiast marzenia),*
- **porównanie** - zestawienie dwóch zjawisk, przedmiotów, z których jedno określa drugie, i ma na celu wskazanie wzajemnego podobieństwa. Łącznikiem, który najczęściej zespala dwa człony porównania jest spójnik *jak, niby, jakby, niż,*
Idzie zmierzch, jak tłumy cieni ...
- **powtórzenie** – wielokrotne użycie tych samych wyrazów lub większej części tekstu po to, by zwrócić na nie uwagę,
- **pytanie retoryczne** – to pytanie pozorne, na które nie oczekuje się odpowiedzi lub na które odpowiedź jest oczywista. Zadaje się je między innymi po to, aby skłonić odbiorcę do refleksji, przemyśleń na temat pewnych spraw (czy warto być dobrym?),
- **symbol** – jakieś pojęcie, przedmiot ma wskazuje na nowe znaczenie (w gąszczu traw mrówka odnajduje drogę do domu) – jest prawdą, że mrówka odnajdzie drogę do mrowiska, ale jej wytrwałość w tym dążeniu, może symbolizować również wysiłek człowieka do szukania schronienia w rodzinnym domu. Może też symbolizować kruchość i „małość” życia ludzkiego wobec kosmosu. Symbol jest tajemniczy i może być rozumiany na wiele sposobów
- **uosobienie (personifikacja)** – nadanie ludzkich cech zwierzętom, przedmiotom, zjawiskom lub pojęciom (okrutna zima, trawka dźwiga ciężkie kosze, polem idzie jesień).
zgrubienie – np. dzieciak, kocur – wyraża negatywne nastawienie do wskazanej osoby, przedmiotu,
- **wyraz dźwiękonaśladowczy (onomatopeja)** - to wyraz, który naśladuje brzmienie nazywanego zjawiska. Polega na:
 - gromadzeniu wyrazów dźwiękonaśladowczych
Będą ćwierkać, świstać, kwilić,
Pitpilitać i pimpilić,
Ptaszki następujące ...
 - zestawieniu słów, w których występują określone głoski, a same w sobie nie są dźwiękonaśladowcze
I koła turkocą, i puka, i stuka to:
tak to to, tak to to to, tak to to tak, to to

- **zdrobnienia, zgrubienia, słowa neutralne**

słowa neutralne – np. dziecko, kot,

zdrobnienie – np. dziecina, kotek – wyraża pozytywne nastawienie do wskazanej przez słowo osoby, przedmiotu lub wskazuje na niewielkie rozmiary przedmiotu

zgrubienia – n. kocur - wyrazy, które sygnalizują nadmierną wielkość przedmiotu, zjawiska lub osoby. Często mają żartobliwy lub pogardliwy charakter.

Teatr

Scenariusz teatralny – tekst literacki rozpisany na sceny i dialogi, będący podstawą realizacji przedstawienia teatralnego. Tekst scenariusza dzieli się na

- tekst główny (wypowiedzi występujących postaci, przeznaczone do wygłoszenia ze sceny)
- tekst poboczny (didaskalia) – wskazówki i objaśnienia autora sztuki dla przygotowujących inscenizację. Komentarze i wskazówki autora dotyczące gry aktorów, kostiumów, rekwizytów, dekoracji.

Scena – część utworu dramatycznego wydzielona ze względu na jednolity czas, miejsce i udział bohaterów.

Reżyser - nadzoruje całość przygotowań do występu, udziela wskazówek aktorom, według jego pomysłu jest przygotowywana sztuka.

Scenograf – odpowiedzialny za dekoracje rekwizyty (przedmioty używane w czasie przedstawienia).

Oświetleniowiec – zajmuje się oświetleniem sceny. Dzięki efektom świetlnym może zwrócić uwagę widza na postać, wybrany rekwizyt.

Reżyser dźwięku – odpowiedzialny za dobór muzyki i jej jakość techniczną

Sufler – to osoba, która podczas prób i przedstawień podpowiada aktorom, gdy ci zapomną tekstu.

Kierownik literacki – proponuje utwory, które będą wystawiane przez teatr.

Dramatopisarz (dramaturg) – to autor utworów wystawianych na scenie.

Charakteryzator – korzysta z różnorodnych środków, takich jak makijaż, peruki, aby jak najlepiej upodobnić wygląd aktora do wyglądu odgrywanej przez niego postaci.

Kostiumolog – odpowiada za przygotowanie kostiumów.

Rekwizyty – to wszystkie przedmioty, które pojawiają się w przedstawieniu (naczynia, meble).